

MAPA DE CONTINGUTS

IV. EDUCACIÓ I CULTURA

Primer bloc: MODEL D'ESCOLA

- Tema 1:** El model educatiu s'ha adaptat a la nova realitat?
- Tema 2:** Cal revisar l'organització escolar i la formació del professorat?
- Tema 3:** Hi ha problemes de relació específics entre el professorat i els alumnes immigrants i les seves famílies?
- Tema 4:** Les activitats de temps lliure són un factor clau per a la integració?

Segon bloc: ALUMNES QUE S'INCORPOREN A L'ESCOLA EN ELS PRIMERS CICLES

- Tema 5:** Hi ha prou places de guarderia?

Tercer bloc: ALUMNES MAJORS DE DOTZE ANYS AMB NECESSITATS ESPECIALS

- Tema 6:** Ser immigrant implica tenir necessitats escolars especials?
- Tema 7:** Com compaginar les expectatives dels alumnes amb el sistema escolar?

Quart bloc: CENTRES ESCOLARS I TERRITORI

- Tema 8:** Es distribueixen els alumnes immigrants de manera homogènia en els centres?
- Tema 9:** Els recursos estan ben repartits i utilitzats?
- Tema 10:** Com treballar amb els menors no acompanyats?

Tema 1: El model educatiu s'ha adaptat a la nova realitat?

Què està passant?

- 1.1. Les societats es troben en permanent transformació i es construeixen dia a dia. L'arribada d'immigrants suposa un canvi social que es reflecteix en l'escola.
- 1.2. L'escola ha de ser un espai públic. En aquest sentit el "públic" és més divers que fa deu anys. I així hauria de reflectir-se. En aquest sentit és necessari generar un debat a l'entorn dels continguts de les assignatures que s'imparteixen. Els programes són etnocèntrics, la qual cosa és un problema. Ja ho era abans, però amb l'arribada d'alumnat d'altres cultures la situació es fa més palesa.
- 1.3. L'escola té la funció de formació i de construcció de ciutadania (cohesió social). És fonamental no oblidar que a més dels aspectes de formació tècnica orientada al mercat laboral, una funció essencial del sistema educatiu és generar i transmetre els valors que permeten mantenir la cohesió social. El currículum està sobrecarregat de coneixements orientats als "continguts", i no obstant això hi ha una manca de coneixements de formació en ciutadania que, en una conjuntura de canvi social en què la cohesió social és un element clau, són fonamentals.

PROPOSTES

- 1.A. Reduir el currículum al que és comú i necessari per a la cohesió social, per a la ciutadania, deixant fora el que és de l'àmbit particular i introduir l'universal.
- 1.B. Adequar el currículum perquè tot l'alumnat aprengui a conviure en la diferència.

* proposta sense consens (vegeu tema 7, proposta 7B, 7C)

Tema 2: Cal revisar l'organització escolar i la formació del professorat?

Què està passant?

- 2.1. La nova realitat és molt més diversa que la que vivien les escoles fa deu anys. No obstant això, l'organització escolar es presenta rígida. Els centres no utilitzen l'autonomia que la llei els concedeix en gran part, perquè no hi ha preparació per a fer-ho. Fins i tot els recursos existents (tallers d'adaptació curricular, aules d'enllaç, etc.) no són ben utilitzats i arriben a generar guetos. Els centres no tenen projectes i quan els tenen els professors es cremen per falta d'adaptació i formació a la nova realitat.
- 2.2. El sistema té un nivell raonable de dotació, no sempre ben distribuïda o adequadament utilitzada.
- 2.3. S'aprecia que les situacions dels centres són tan diverses que no es poden preveure, i per tant han de millorar la seva autonomia. Per això cal adequar la formació del professorat, el currículum i l'organització. Des del punt de vista quantitatiu hi ha espais i recursos formatius pel professorat, però aquests no són adequats per a la situació actual. La formació no sembla que pugui donar resposta als reptes diaris amb els quals es troba el professorat. Aquesta situació es refereix tant a la formació inicial com a la continuada.
- 2.4. El professorat de secundària no es percep com educador. Es mou més com a ensenyant i no se centra tant en la preocupació per la persona. Hi ha molt poques tutories i en aquestes no hi ha orientació o no està prou personalitzada.

PROPOSTES

- 2.A. Millorar la flexibilitat dels dispositius de què es disposa. Aprofundir en nous models de treball i utilitzar adequadament els que ja es tenen: TAE, aules d'enllaç, aules ponts, aules temporals d'adaptació lingüística.
- 2.B. Reforçar l'autonomia i la responsabilitat dels centres. En aquest punt té especial importància el paper del projecte del centre com a element d'adaptació a la nova realitat dels alumnes. En aquest sentit es podria reprendre la mesura que permetia accedir com a equip a un centre en comptes de fer-ho per concurs de trasllat.
- 2.C. Reformar la formació inicial del professorat, que és una acció encara pendent, tant a primària com a secundària. Introducció en la formació inicial de continguts relatius a la diversitat cultural de l'alumnat i instrument per a l'anàlisi de les situacions que es produeixen. Establir mecanismes de control de l'aprofitament de la formació permanent del professorat.
- 2.D. Promoure la formació en els centres; això facilitarà l'orientació cap al propi projecte del centre i facilitarà la gestió de l'autonomia. Es considera, per tant, més adequat el model de formació en centres que no pas el de cursos.
- 2.E. Augmentar la dotació de treballadors socials, educadors de carrer i mediadors socioculturals de manera general. Tenir la possibilitat de dotar de professors especialistes en ensenyament de la llengua vehicular com a segona llengua en funció del projecte del centre.
- 2.F. Millorar estratègies de relació: centres, CPR i inspecció.

Tema 3: **Hi ha problemes de relació específics entre el professorat i els alumnes immigrants i les seves famílies?**

Què està passant?	PROPOSTES
<p>3.1. Les famílies immigrants tenen problemes similars a les famílies autòctones, encara que en alguns casos hi ha dificultats de relació escola/família que es compliquen pel fet de ser immigrant: la llengua, falta de temps, una altra forma de relació amb l'escola en els països d'origen, etc.</p>	<p>3.A. Desenvolupar estratègies d'acollida i, si escau, de mediació amb les famílies. Facilitar els recursos de treballadors socials, mediadors i fins i tot traductors quan sigui necessari.</p>
<p>3.2. En alguns casos les situacions de monoparentalitat dificulten l'acompanyament adequat dels nens per part de la família. La monoparentalitat és més freqüent en famílies immigrants ja que, en un primer moment, habitualment no surt del país la família completa.</p>	<p>3.B. Oferir més informació a les famílies, per diversos mitjans: fulletons, premsa local, jornades de portes obertes, cooperació amb les associacions d'immigrants, etc.</p>
<p>3.3. No s'analitzen les expectatives que tenen les famílies sobre el futur educatiu dels seus fills. La formació i l'experiència escolar de les famílies són elements clau per situar l'escolarització en la trajectòria migratòria i d'assentament.</p>	<p>3.C. Flexibilitzar els horaris d'acollida de les famílies per part de tutors i direcció del centre. Adequar-los a les realitats laborals de pares i mares.</p>
<p>3.4. Els espais de relació requereixen una coordinació i planificació que no existeix des del treball conjunt amb altres recursos socials municipals per entendre les situacions de les famílies. Els horaris d'atenció del professorat amb els pares dificulten la relació efectiva entre ambdós.</p>	<p>3.D. Popularitzar les experiències positives i les bones pràctiques d'alguns centres per evitar estereotips que puguin interioritzar-se i portin a una percepció negativa i sense sortida de la situació.</p>
<p>3.5. Pel que fa a les relacions dins l'escola, no es percep indisciplina en les aules. No obstant això, en els centres, fora de l'aula, la vulnerabilitat dels immigrants els fa més susceptibles de rebre certs tipus de maltractament.</p>	<p>3.E. Formar al professorat en l'assumpció del conflicte com a esperable i fins i tot inevitable en un context complex i jeràrquic com és l'escola.</p>
	<p>3.F. Explorar mecanismes de mediació i negociació en els centres. Posar en marxa programes de mediació.</p>
	<p>3.G. Proposar programes d'acollida individual d'uns alumnes a uns altres.</p>

Tema 4: Les activitats de temps lliure són un factor clau per a la integració?

Què està passant?

- 4.1. Es constata una escassa participació dels nens i joves d'origen immigrant en activitats de temps lliure (esports en general, ludoteques, centres d'educació en el temps lliure, etc.) i també en les activitats extraescolars. Tot això fa que es distanciïn del procés de socialització normalitzat per la majoria i que des d'una perspectiva no formal perdin possibilitats de formació i de relació que tenen com a referència la interiorització d'habilitats socials. Unes habilitats que són tan importants com alguns dels aprenentatges curriculars.
- 4.2. La implantació de la jornada contínua fa que els alumnes que no participen en les activitats extraescolars tinguin dificultats per accedir a una formació que és fonamental i es vegin abocats a dinàmiques de "carrer" o de "televisió". En moltes ocasions la no-participació en aquestes activitats està associada a la manca de recursos econòmics.
- 4.3. No hi ha prou seguiment del temps lliure dels infants i no hi ha prou oferta.

PROPOSTES

- 4.A. Establir amb caràcter generalitzat l'opcionalitat entre jornada partida i contínua: els pares triarien a l'hora d'accedir els alumnes a cada cicle, i els grups s'anirien formant amb una o altra jornada d'acord amb la demanda existent.
- 4.B. Facilitar a les poblacions que ho requereixin l'accés a espais de temps lliure normalitzats (no assistencials). Assegurar una oferta bàsica d'aquest tipus d'activitats per a tots de forma gratuïta.
- 4.C. Potenciar, quan es consideri necessari, el treball en xarxa amb les ONG, grups de temps lliure i esportius.

Segon bloc:

ALUMNES QUE S'INCORPOREN A L'ESCOLA EN ELS PRIMERS CICLES

Tema5: Hi ha prou places de guarderia?

Què està passant?	PROPOSTES
<p>5.1. L'educació de 0 a 3 anys és fonamental en els processos formatius, no obstant això la dotació actual és insuficient per atendre les necessitats de tota la població en general. En el cas dels immigrants en situació de precarietat aquesta situació és especialment greu. La xarxa pública és insuficient i les condicions d'admissió a les guarderies privades fan que quedin lluny de les possibilitats de la majoria de la població immigrant.</p> <p>5.2. La falta de places genera una forta competència per aconseguir-les, la qual cosa provoca que la població autòctona vegi amb mals ulls l'arribada d'immigrants.</p> <p>5.3. Fins ara havia esdevingut una pràctica habitual escolaritzar als tres anys els nens en els centres en què es pretenia que fessin el procés educatiu per tal d'assegurar la plaça en el primer cicle. En els llocs on s'està escolaritzant massivament en el període de 0 a 3 anys -per exemple, al País Basc- aquesta pràctica s'està avançant.</p>	<p>5.A. Augment de l'oferta de places de 0-3 anys. Ampliació de l'oferta de places, especialment en les zones de major risc social.</p> <p>5.B. Tendir a la gratuïtat d'aquests serveis.</p>

Tercer bloc:

ALUMNES MAJORS DE DOTZE ANYS AMB NECESSITATS ESPECIALS

Tema 6: Ser immigrant implica tenir necessitats escolars especials?

Què està passant?	PROPOSTES
<p>6.1. Els alumnes immigrants que s'escolaritzen en els primers cicles no tenen problemes especials, més enllà de l'aprenentatge de l'idioma. El seu procés escolar és similar al dels alumnes autòctons. Aquests problemes apareixen en ocasions en alguns alumnes majors de 12 anys per dos motius fonamentals: un retard acadèmic que s'arrossega, o un cicle primari ja tancat d'acord amb els plans d'estudis del país d'origen que, malgrat això, aquí ha de perllongar-se obligatòriament fins als 16 anys.</p>	<p>6.A. Augmentar els recursos tant per fer un seguiment fora de l'aula que permeti la seva ubicació adequada com pensant en el procés dins l'aula.</p>
<p>6.2. En alguns casos hi ha un retard acadèmic i en aquesta situació no sempre s'utilitza adequadament els recursos existents per reduir-lo. En moltes ocasions s'arriben a generar grups estables que mai no arriben a normalitzar-se en les aules.</p>	<p>6.B. Millorar la formació amb vista a la utilització dels recursos ja existents per a alumnes amb necessitats especials.</p>
<p>6.3. El desconeixement de la llengua és un problema fonamental. Hi ha una manca de recursos per atendre a l'aprenentatge lingüístic de l'alumnat d'incorporació tardana a través d'estratègies inclusives i d'integració plural.</p>	
<p>6.4. Pel que fa als criteris d'ubicació per curs, no hi ha una avaluació personalitzada a l'hora de distribuir l'alumnat a les aules i s'utilitzen criteris molt rígids. Un cas molt clar d'això pot ser el dels menors no acompanyats dels quals es desconeix l'edat i que acaben distribuint-los per l'edat que reflecteix la mesura del seu canell.</p>	

Tema 7: Com compaginar les expectatives dels alumnes amb el sistema escolar?

Què està passant?

- 7.1.** En alguns casos dins d'aquest grup hi ha expectatives laborals, que serien habituals en els seus països d'origen, però que xoquen amb una normalització de l'escolarització fins als 16 anys. Nens que han estat desescolaritzats als 12 anys en els seus països d'origen -situacions de vegades normals en el marc dels plans educatius- són obligats a retornar a l'escola quan les seves expectatives són laborals, i fins i tot ja porten treballant diversos anys. Aquesta visió és compartida per la pròpia família que entén que s'ha de treballar abans dels 16 anys; primer, perquè necessita aquests ingressos, segon, perquè han comptat amb aquests nens com a peces fonamentals des del punt de vista laboral a l'hora de prendre la decisió d'emigrar.
- 7.2.** Aquesta desavinença d'expectatives genera situacions de conflicte. Els alumnes no volen estudiar i es mantenen en els centres només fins que compleixen l'edat de treballar. A més en moltes ocasions encara que poguessin recuperar les expectatives envers l'estudi, ja han perdut els hàbits escolars.
- 7.3.** No hi ha una orientació laboral suficient, per causa del desconeixement de les expectatives dels alumnes i de les seves famílies o a l'adequació d'aquestes.

PROPOSTES

- 7.A.** Facilitar l'organització de grups de reforç.
- 7.B.** Afavorir les tutories entre iguals.
- 7.C.** Promoure l'existència d'alumnes "monitors" quan arriben al col·legi amb una actuació concreta dins el pla d'acollida.
- 7.D.** Evitar els agrupaments homogenis.
- 7.E.** Elecció adequada d'assignatures optatives que els resultin motivadores.
- 7.F.** Suport a l'aprenentatge de la llengua en situacions d'immersió i no només en les aules on ningú parla castellà i/o català.
- 7.G.** Escolarització per nivells d'aprenentatge i no per edat cronològica.
- 7.H.** Reforçar els serveis d'orientació escolar i professional, tant dins (departaments d'orientació) com fora (serveis d'ocupació) dels centres.

Tema 8: Es distribueixen els alumnes immigrants de manera homogènia en els centres?

Què està passant?	PROPOSTES
<p>8.1. Hi ha dues realitats que tenen lloc simultàniament a l'hora de parlar de distribució. D'una banda la de l'alumnat immigrant amb necessitats educatives especials i de l'altra la de l'alumnat immigrant sense necessitats especials.</p> <p>8.2. La distribució dels alumnes amb necessitats especials és desproporcionada i necessita recursos especials. Això es produeix per problemes de segregació d'espai i per pràctiques discriminatòries que afecten els centres i generen, en el seu entorn, greuges entre l'escola pública i la concertada, i especialment entre la pública/concertada i la privada, en què l'escolarització és gairebé nul·la. No hi ha recursos de recepció personalitzada per a les necessitats especials.</p> <p>8.3. Pel que fa als alumnes immigrants sense necessitats educatives especials també se'n detecta una concentració en els mateixos barris o pobles. Hi ha escoles públiques molt concentrades al costat d'unes altres amb molt poca població immigrant. Els centres que viuen situacions de "guetització escolar" acostumen a estar situats en barris que presenten deficiències en els serveis i degradació en l'habitatge. De manera general la concentració és una realitat negativa perquè no afavoreix la integració. No es pot dir que els problemes de distribució no siguin els únics, però són molt influents. En aquest sentit les comissions d'escolarització no actuen adequadament.</p>	<p>8.A. Exigir i assegurar els sistemes de distribució normals, i vigilar que no es considerin tots els alumnes immigrants com a alumnes amb necessitats especials.</p> <p>8.B. En alguns casos la inspecció hauria de forçar alguns dispositius d'integració. Fer compatible l'autonomia dels centres i els interessos establerts en aquests amb un funcionament coherent del sistema que doni resposta a necessitats reals.</p> <p>8.C. Centrar el control no només en l'admissió dels alumnes a tots els centres, sinó també en la seva permanència i en els resultats obtinguts.</p> <p>8.D. Intentar que la concentració no superi el 30%, tal com es recomana en l'informe que ha elaborat l'Oficina del Defensor del Poble.</p> <p>8.E. S'hauria de disposar d'eines per afavorir que els centres concertats es comprometin amb aquesta població. Evitar "demonitzar" els pares; evitar culpar-los pel fet que considerin l'escola com un mecanisme de mobilitat social.</p> <p>8.F. S'hauria de disposar d'eines per afavorir que els centres concertats es comprometin amb aquesta població. Evitar "demonitzar" els pares; evitar culpar-los pel fet que considerin l'escola com un mecanisme de mobilitat social.</p>

Tema 8: Es distribueixen els alumnes immigrants de manera homogènia en els centres?

Què està passant?

- 8.4.** Hi ha una percepció per part dels pares dels alumnes autòctons de davallada del nivell -es tracta més aviat d'una percepció que no pas d'una davallada real- dels centres. Els alumnes no immigrants canvien d'escola. El fet que les famílies amb més recursos abandonin els centres amb alt percentatge d'alumnat d'origen immigrant, repercuteix en el prestigi del centre i dificulta que es trobin sortides a la situació en què viuen.

PROPOSTES

- 8.G.** Imposar als centres concertats i privats una quota d'admissió d'alumnes amb necessitats especials, d'acord amb les característiques generals de l'entorn.

Tema 9: Els recursos estan ben repartits i utilitzats?

Què està passant?

- 9.1.** Si hi ha centres que requereixen més suport que d'altres és que els dispositius de distribució territorial dels alumnes amb necessitats educatives especials no funcionen adequadament. I és per aquí que cal començar a analitzar la situació. No sembla una bona política concentrar els recursos, perquè a la llarga això farà que les comissions d'escolarització hi situïn els alumnes amb necessitats especials, cosa que afavorirà la guetització d'aquests centres.
- 9.2.** No s'estan utilitzant recursos externs suficients en el sistema escolar que puguin donar suport als processos d'integració. Aquesta situació es produeix per la falta de relació amb altres recursos municipals (serveis socials i culturals) i també per la por que hi ha en molts centres educatius de la "intromissió" d'agents externs.

PROPUESTAS

- 9.A.** Dotar dels mateixos recursos addicionals tots els centres que optin per acollir alumnes amb necessitats especials, aquesta dotació restaria subjecta a la demostració d'un bon treball amb ells.
- 9.B.** Distingir entre el desfasament curricular i el desconeixement de la llengua: no poden "compensar-se" conjuntament.
- 9.C.** Promoure aules d'enllaç com l'opció més adequada per a l'aprenentatge de la llengua vehicular: prèvies a la inserció en el sistema educatiu normalitzat, conduïdes per professorat amb preparació específica, en funció de la llengua d'origen: romànica o no. Durada d'un any fins a lectura comprensiva, després curs per edat. Aquesta fase és clau i requereix una atenció personalitzada i professional.
- 9.D.** La compensació curricular pot organitzar-se en el mateix centre -sistema educatiu normalitzat- com una opció per al conjunt de l'alumnat amb un clar desfasament. Es considera millor organitzar grups flexibles que no pas aules separades.
- 9.E.** Fomentar el treball en xarxa, la cooperació amb institucions, empreses, associacions i grups de l'entorn, així com una col·laboració més estreta amb els pares.
- 9.F.** Regulació amb caràcter vinculant del procediment de coordinació a partir de propostes consensuades entre els diferents agents.

Tema 10: Com treballar amb els menors no acompanyats?

Què està passant?

- 10.1.** Cada vegada és més elevat el nombre de menors no acompanyats que viuen en el nostre país. Davant de l'augment dels menors indocumentats es comprova la manca de recursos residencials, formatius, etc. i d'alternatives per afrontar la seva demanda de treball i les seves necessitats de formació ocupacional.
- 10.2.** Falta d'orientació professional que situï un projecte de formació a curt o mitjà termini relacionat amb la situació sociocultural de l'alumnat que viu situacions d'exclusió social.

PROPOSTES

- 10.A.** Oferir, als que arriben amb una edat superior a la d'escolarització en el país d'origen però inferior a l'establerta en el d'arribada, fórmules de combinació de treball i estudi, ambdós a temps parcial.
- 10.B.** Devolució dels nois menors d'una certa edat (9-14 anys) no acompanyats. Gestió adequada d'aquesta devolució, molt controlada, sense marge d'error.
- 10.C.** Tramitació immediata de PRT per a majors de 18 anys o nois menors amb ofertes de treball -freqüents arran de les seves pràctiques laborals en empreses.
- 10.D.** Seguiment dels nois durant un període posterior a la desaparició de la tutela.
- 10.E.** Seguiment de la gestió en les entitats privades i manteniment del finançament: de vegades aquests nois canvien de centre (i fins i tot de ciutat, segons on estigui el centre).
- 10.F.** Seguiment personalitzat dels tutelats i derivació a serveis especialitzats, si escau.